

Александар Ђекић^{***}
Независни истраживач

ОФАНЗИВНИ РЕАЛИЗАМ И МИНИЛАТЕРАЛИЗАМ НА БАЛКАНУ

Сажетак

Рад анализира појаву нових минилатералних одбрамбених аранжмана на Балкану, са посебним освртом на тиранску и загребачку декларацију из 2025. године. Иако су формално усклађене са евроатлантским документима и реториком, ове иницијативе у суштини представљају реакцију мањих држава на перципирану промену равнотеже моћи у региону и раст утицаја Србије и њених партнера. Теоријски оквир рада заснован је на офанзивном реализму који, у поређењу са либералним институционализмом, пружа убедљивије објашњење зашто државе траже ужа, флексибилнија и бржа безбедносна решења. Емпиријска анализа показује да су тиранска и загребачка декларација функционални инструменти балансирања унутар постојећих савеза, док српска стратегија контрабалансирања представља симетричан одговор на нову структуру претњи. Рад закључује да институције не укидају логику страха и самопомоћи, већ да је минилатерализам постао механизам очувања утицаја и маневарског простора држава у условима анархије и неизвесности међународног система.

Кључне речи: офанзивни реализам, минилатерализам, балканска безбедност, Србија, НАТО.

* Имејл адреса: aleksandar.djekic96@gmail.com, ORCID: 0009-0003-4137-309X.

УВОД

Балкан је дуго представљао простор укрштања интереса великих сила и међусобног надметања регионалних држава. Иако су институционални оквири НАТО-а и Европске уније (ЕУ) створили привид стабилности, регион остаје подложен новим безбедносним дилемама. Последње иницијативе, као што су тиранска и загребачка декларација из 2025. године, показују да формална интеграција у евроатлантске структуре није елиминисала страх од промене односа снага. Управо у том раскораку између институционалних гаранција и стварних безбедносних перцепција настаје нови феномен минилатерализма на Балкану.

Према офанзивном реализму, анархично окружење остаје трајна константа међународних односа. Чак и мале државе делују рационално настојећи да повећају сопствену безбедност, што често доводи до спирале неповерења (Mearsheimer 2014, 29–33, 53–54). Уместо ослањања на колективне механизме, државе региона формирају мање, флексибилне коалиције које омогућавају брже одлучивање и прецизније сигнале ка спољним актерима (Heiduk and Wilkins 2024, 812). Тако се потврђује теза да институције могу ублажити, али не и укинути безбедносну дилему.

Тиранска и загребачка декларација представљају прве савремене примере таквих минилатералних одбрамбених споразума у југоисточној Европи. Иако формално усмерене ка продубљивању сарадње унутар НАТО-а и ЕУ, у стварности одражавају страх од растуће војне моћи и утицаја Србије и њених партнера, Мађарске, Русије и Кине. Садржај ових докумената и изјаве њихових потписница указују да циљ није институционална иновација, већ политички сигнал регионалног уравнотежења. Минилатерализам тако постаје инструмент „локалног балансирања” унутар постојећих савезничких структура. Офанзивни реализам пружа аналитички оквир за разумевање овог процеса, јер полази од претпоставке да државе не могу поуздано знати намере других и зато настоје да повећају сопствену моћ (Mearsheimer 2014, 29–54). Насупрот томе, либерални институционализам, који наглашава норме, транспарентност и међузависност, не може у потпуности објаснити појаву нових формата сарадње управо тамо где институције већ постоје. Балкан тако постаје полигон за тестирање ограничења

институционалних теорија и потврду трајности реалистичке логике у међународним односима.

Ова динамика илуструје три шира закључка о регионалној безбедности на Балкану. Прво, институције нису елиминисале логику политике моћи. НАТО и ЕУ могу да представљају доминантне оквире, али не уклањају неизвесност у вези са колективним деловањем (Zweers, de Ryck, and Šliogerytė 2025, 46–49). Друго, минилатерализам постаје све значајнији инструмент за мале државе. Суочене са непосредним претњама, државе нису спремне да се ослане искључиво на глобалне институције и уместо тога се окрећу флексибилним коалицијама које могу брже деловати и јасније слати сигнале (Heiduk and Wilkins 2024, 812). Треће, приступ заснован на теорији реализма у понашању у балансирању опстаје чак и међу малим државама региона. Као што велике силе у Мершимајеровом моделу настоје да максимизирају релативну моћ, тако и мале државе траже начин да се осигурају од својих суседа (Mearsheimer 2014, 29–33).

Структура рада осликава ове аналитичке приоритете. У другом делу развија се теоријски оквир, упоређујући офанзивни реализам са либералним институционализмом и показујући зашто потоњи није у стању да на прави начин објасни тиранску и загребачку декларацију. Трећи део даје детаљне студије случаја ове две декларације како би реконструисао њихов садржај и значај. Четврти део анализира стратегију Србије у контрабалансирању, показујући како партнерства са Мађарском, Русијом и Кином функционишу као асиметрични одговори на перципирано окружење. Закључак разматра шире стратешке импликације ових процеса, као и утицај на регионалну равнотежу моћи.

ОФАНЗИВНИ РЕАЛИЗАМ И АЛТЕРНАТИВНИ ПРИСТУП

Разумевање настанка минилатералних аранжмана у 2025. години захтева повратак основним претпоставкама реалистичке мисли, посебно офанзивног реализма. Полазна тачка је анархична структура међународног система, то јесте нема врховног арбитра који гарантује безбедност, па државе, тражећи опстанак, не могу поуздано знати намере других. Из те неизвесности произлази логика повећавања моћи. Не зато што је експанзија природна склоност, већ

зато што је то рационалан одговор на структуру у којој сигурност није гарантована (Mearsheimer 2014, 29–54).

Балкан је погодно тло за испитивање ове логике. Иако је густо институционализован кроз НАТО и ЕУ, историјска наслеђа и етнополитички ривалитети одржавају висок ниво несигурности. Чак и међу савезницима остаје сумња у туђе обавезе у „критичном тренутку”. У таквом амбијенту државе теже самопомоћи и комбинују унутрашње и спољно уравнотежење, односно убрзавају набавке наоружања и војне опреме, јачају интероперабилност и траже ближе формате координације у односу на споре и политички раздвојене организације. Минилатерализам је инструмент који омогућава да се страх претвори у политику без напуштања институција (Heiduk and Wilkins 2024, 812). Чињеница да су ови пактови настали иако су Албанија, Хрватска и Словенија већ чланице НАТО-а показује да је несигурност константа у условима анархије (Mearsheimer 2014, 29–31). Институције не могу елиминисати безбедносну дилему, која подразумева да мере једне државе за повећање сопствене безбедности смањују безбедност других (Jervis 1978, 169–170). Без обзира на који начин Србија аргументовала своју војну модернизацију, та модернизација производи страх код суседа. Њихов одговор је формирање минилатералних савеза и улагање у заједничке капацитете, што онда Београд види као окруживање. Спирала акције и реакције наставља се, као управо она динамика коју офанзивни реализам предвиђа (Mearsheimer 2014, 53–54).

Офанзивни реализам нуди двоструко објашњење. На мотивационом нивоу, раст способности једног актера, било кроз набавке, партнерства или демонстрацију силе, изазива код других превентивну акцију. На консеквенционалном нивоу, одговори нису симетрични. Државе бирају решења која дају највише контроле у најкраћем року и са најмањим политичким трошком. У пракси то значи преференцију за ограничене, функционалне споразуме уместо дуготрајних процедура у ширим институцијама. Такви пактови постају брзи канали сигнализације ривалу, али и сопственој јавности и савезницима (Lambert-Deslandes 2022, 175–206).

Потребно је разликовати равнотежу моћи од равнотеже претње. Државе не реагују само на капацитете, већ на перципирану опасност која зависи од способности, географске блискости, офанзивних намера и историје односа (Walt 1987, 17–22). Управо то објашњава зашто се минилатерализам појављује када један актер,

попут Србије, оствари напредак у способности или прибави спољне полуге утицаја. Када институције не могу брзо и обавезујуће реаговати, суседи траже уже формате. Тако се укрштају реалистичка и институционална перспектива.

Реализам није једина теоријска призма кроз коју се могу посматрати ови догађаји. Доминантна алтернатива, нарочито у европским политичким круговима, јесте либерални институционализам. Роберт Кеохејн и други су тврдили да институције смањују неизвесност, олакшавају сарадњу и омогућавају државама да остваре апсолутне добитке чак и у свету анархије који влада у међународним односима (Keohane 1984, 85–109). НАТО је, у овом погледу, суштинска безбедносна институција. Приступањем чланица у систем колективне одбране, он одвраћа агресију и пружа савезницима осећај сигурности (NATO 1949, art. 5). ЕУ се такође схвата као фактор стабилности који државе укључује у систем норми и механизма сарадње (Keohane and Nye 2012, 254–258). Уколико би теорија либералног институционализма била у праву, државе Балкана би требало да буду задовољне овим оквирима. Чланство у НАТО-у би требало да обезбеди довољан фактор одвраћања Србије, а интеграција у ЕУ би требало да елиминише подстицаје за стварање искључивих војних блокова. Институције снижавају трошкове трансакција и унапређују транспарентност (Keohane 1984, 85–109), али не елиминишу безбедносну дилему. Када је процена ризика висока, државе више верују контроли него процедури. Уместо да уклоне дилему, институције је модерирају, а кључне одлуке о балансирању прелазе у ужи формат.

Минилатерализам зато није антиинституционалан, већ функционалан наставак институционалне архитектуре, адаптација у условима када је време кључни ресурс. Актери који су већ у НАТО-у или му стреме, траже паралелне канале безбедносне координације. То не противречи чланству, већ одражава специфичне проблеме. Брза набавка оруђа, вежбе, индустријска координација, све то је лакше решавати у уском кругу партнера. Сигнали тако добијају двоструку функцију. Према ривалу повећавају цену ревизионизма, а савезницима показују спремност да локални актери преузму већи део терета. Зато у литератури минилатерализам све чешће фигурише као „архитектура спремности” у сенци великих институција (Heiduk and Wilkins 2024, 812).

Важно је нагласити да офанзивни реализам не своди све на силу. Он полази од рационалног избора инструмената који максимизују позицију државе у датом окружењу (Mearsheimer 2014, 29–33). Ако је велики савез спор или консензус неизвестан, државе прелазе на ограничене коалиције. Тиранска и загребачка декларација зато нису изузетак, већ предвидљив исход. Једни актери бележе раст и ослањају се на спољне партнере, други се организују да умање ризик (Lambert-Deslandes 2022, 175–206; Heiduk and Wilkins 2024, 812). Њихова необавезујућа природа није слабост већ услов флексибилности.

Супротно томе, либерални институционализам често полази од претпоставке да транспарентност и норме смањују сумње (Keohane 1984, 243–247). Када је расподела моћи у кретању, информација не уклања страх, она га чини очигледнијим. У том оквиру, тврдња да институције укидају дилему делује преоптимистично. Оне регулишу понашање, али не мењају логику самопомоћи у анархији. Зато је минилатерализам дериват институционализма, не супарник, већ коректив и појачивач. Мале државе нису само објекти, већ субјекти који кроз минилатерализам стварају привремене еквилибријуме, довољно чврсте да одврате ризик, а довољно флексибилне да не заробе националну политику у круте аранжмане. То је у складу са опажањем да модуларне коалиције представљају одговор на свет у којем се претње мењају брже него што институције могу да се прилагоде (Heiduk and Wilkins 2024, 812). Важно је нагласити да ове савезе не би требало гледати из угла припрема за непосредни рат са Србијом. Они представљају позиционирања унутар регионалног баланса сила (Waltz 1979, 123–128). Србија се наоружава и негује односе са ванрегионалним партнерима, нарочито Мађарском, док политичку подршку добија и из Русије и из Кине. То ствара мрежу утицаја која наводи на опрезност њене суседе. Земље потписнице ових декларација својим одговором се не припремају за агресију, већ за спречавање Србије да свој растући утицај не претвори у доминанту позицију унутар региона. Њихов циљ је да ограниче утицај, сигнализирају решеност за одвраћање и очувају сопствени маневарски простор (Jervis 2017, 58–62).

Када се повежу реализам, перцепција претње и институционална ограничења, добија се кохерентан оквир који објашњава појаву два паралелна аранжмана 2025. године. Либерални институционализам објашњава форму и језик сарадње,

али офанзивни реализам открива садржину и покретаче. Балкан тако постаје лабораторија у којој државе траже више полуга контроле, макар и у сенци великих институција.

СТУДИЈА СЛУЧАЈА: ДЕКЛАРАЦИЈЕ ИЗ ТИРАНЕ И ЗАГРЕБА

Две декларације из 2025. године, прва потписана у Тирани у марту и друга у Загребу у септембру, представљају најјаснији израз балансирања у региону. Формално компатибилне са НАТО и ЕУ реториком, али суштински усмерене на брзу координацију и индустријско повезивање. Ове иницијативе су временски и политички повезане. Прво је уследила трилатерална платформа Албаније, Хрватске и Косова¹ у Тирани, затим билатерално хоризонтално проширење Хрватске и Словеније у Загребу. Тако постављена секвенца није пука случајност календара, већ одраз потребе да се кроз мање, оперативне формате постигне оно што крупне институције често не успевају да испоруче у року у којем регион процењује да је нужно.

1.1. Декларација из Тиране

Дана 18. марта 2025. године Албанија, Хрватска и Косово потписале су у Тирани Заједничку декларацију о сарадњи у области одбране. Документ предвиђа координацију способности и индустрије, подизање интероперабилности кроз заједничке вежбе и обуке, сарадњу против хибридних претњи и политичку подршку евроатлантским интеграцијама (Albania, Croatia, and Kosova 2025). Референцама на акте НАТО-а и ЕУ пакт се представља као комплементаран структурама и инструмент подршке евроатлантским тежњама Косова.

Декларација је закључена изричито наглашавајући да није правно обавезујућа. То потписницама доноси флексибилност и избегава трошкове ратификације, као и могућу колизију са обавезама унутар НАТО-а (NATO 1949, art. 8). Као инструмент, она

¹ Употреба термина „Косово” у овом раду не подразумева признавање његове независности. Он се користи искључиво као конвенционална ознака у сврхе политичке и академске анализе, у складу са званичним ставом Републике Србије и Резолуцијом 1244 (1999) Савета безбедности Уједињених нација.

служи сигнализирању намера без правних компликација и формира бирократску инфраструктуру која касније олакшава формалније аранжмане (Keohane 1984, 88–89; Mearsheimer 2014, 25–27). Логика декларације је оперативна, заједничке набавке користе економију обима, снижавају цене и скраћују рокове. Везивање првих већих послова за амерички ланац снабдевања геостратешки усидрава тријадну. Архитектура је отворена за прикључење других актера. За Албанију и Косово кључни добици су убрзана модернизација, стандарди и краћи рокови, уз посредно приближавање НАТО праксама. Хрватска шири тржиште наменске индустрије и подиже интероперабилност. Вежбе и размене делују као мултипликатор способности и постепено усклађују доктрине и процедуре.

Београд је декларацију оценио као акт усмерен против Србије (Balkan Insight 2025). Као правни ослонац помиње се Споразум о субрегионалној контроли наоружања (Dayton Agreement 1995, Annex 1-B, art. IV). Ипак, ова декларација те оквира не мења. Албанија и Косово нису стране потписнице тог споразума, а повреда би постојала само ако би Хрватска прекорачила ограничења или процедуре. Без доказа, примедба се своди на политичку оцену „духа” споразума, без правних последица (Djokić 2025).

Посебна тежина декларације лежи у имплицитном „кишобрану” за Косово. КФОР има одвраћајући ефекат, али не гарантује стабилност. Повезивањем са чланицама НАТО-а, Албанијом и Хрватском, Косово стиче индиректну заштиту. Члан 5 не би био активиран ако би те државе једнострано реаговале, али би политички трошак за Србију при потенцијалној ескалацији порастао, јер би у игру могли бити увучени савезници (Waltz 1979, 163–170). Укратко, правно скромна, али стратешки релевантна. Тиранска декларација институционализује набавке, интероперабилност, хибридну одбрану, отвара врата проширењу.

1.2. Декларација из Загреба

Други велики догађај одиграо се 5. септембра 2025. године, када су Хрватска и Словенија потписале у Загребу Заједничку декларацију о сарадњи. Саопштења хрватског Министарства одбране прецизирала су обим документа којим се оснажује војно-техничка сарадња и сарадња одбрамбене индустрије. Хрватски министар одбране оценио је овај корак као „ново поглавље” у

билатералним односима, док је словеначки министар нагласио да безбедносна ситуација на југоистоку Европе представља заједнички интерес (MORN 2025).

За разлику од трилатерале у Тирани, пуни текст загребачке декларације није објављен. Јавне објаве је представљају као заједничку декларацију два министарства, а не као ратификовани међудржавни уговор. У одсуству текста, она се мора третирати као политички инструмент, без категоричних тврдњи о њеној правној обавезности. Иако је уследила шест месеци након тиранске декларације и покрила сличне области, хрватска саопштења нису је представила као формално проширење тог оквира, већ као документ конзистентан са обавезама унутар НАТО-а и ЕУ (MORN 2025).

Словенија има неколико подстицаја, са позиције својих интереса, како би се укључила у дешавања на Балкану. Прво, безбедносни интереси. Словеначка војска већ деценијама учествује у мисијама на Западном Балкану, са контингентима у КФОР-у на Косову и у мисији ЕУФОР-а Алтеа у БиХ. Друго, економски и политички интереси. Словеначке инвестиције у региону су значајне и концентрисане, при чему је Хрватска водећа дестинација, а низ стратешких докумената спољне политике дефинише Западни Балкан као приоритетну сферу ангажмана (Slovenia, Ministry of Foreign and European Affairs 2024, 9–11). Стога је структурисано одбрамбено партнерство са Загребом природан продужетак словеначког присуства у региону.

Аналитички посматрано, реч је о документу који формално остаје у оквиру политичке декларације, али чији садржај служи повећању способности и сигнализирања. Као и у случају Тиране, институционалистички речник пратиле су мере које имају директне импликације за капацитете, реторика о европским вредностима и нормама служи широј јавност, док практични садржај има за циљ да повећа сарадњу и утицај у региону који је вођен логиком реализма.

СРПСКА СТРАТЕГИЈА КОНТРАБАЛАНСИРАЊА

Појава тиранске и загребачке декларације 2025. године, у Београду је прочитана као сигнал окруживања, не само дипломатски ударац, већ и најава новог нивоа координације међу суседима који су већ укључени у НАТО и ЕУ оквир. У таквој перцепцији, логика одговора постаје предвидљива, ако се суседи скупљају у уже,

оперативне аранжмане, Србија тражи асиметрични контрабаланс који јој враћа маневарски простор.

Први смер је Мађарска. Усклађивање са Будимпештом илуструје класичан реалистички потез, када осете окружење неповољних коалиција, државе траже пукотине у табору противника и експлоатишу их (Mearsheimer 2013, 384–386). Политика Виктора Орбана обезбеђује Београду простор унутар НАТО и ЕУ који може да утиче на институционални консензус о питањима важним за Србију. Будимпешта је, практично, слаб спој у потенцијално монолитној западној линији, па се тиме смањује ризик да се српска позиција изолује без противтежног гласа изнутра. Ово показује да и у густо институционализованом окружењу, селективна билатерална усклађивања остају инструмент моћи.

Осим Мађарске, српска стратегија контрабалансирања почивала је у великој мери на њеним везама са Русијом. Историјски гледано, Москва се стављала у улогу заштитника Београда (Kissinger 1994, 92). Стално место Русије у Савету безбедности УН омогућава јој да блокира признање Косова, што Србија види као незаменљиву функцију. Истовремено, Москва пружа дипломатско покриће за српске позиције у међународним форумима, доприносећи београдској реторици о суверенитету и немешању. Међутим, подршка Русије није само реторичка. Српске оружане снаге користе значајне залихе руске опреме. Чак и након што су западне санкције ограничиле глобални домет Москве након 2022. године, Русија је наставила да пружа политичку и симболичку подршку Србији (Antić 2025).

Трећи смер је Кина. За разлику од Русије, која пружа пре свега политичко и реторичко покровитељство, Пекинг испоручује напредне капацитете и обуку. Набавка ПВО система ФК-3, проширена куповина технике и система за надзор, као и учешће у заједничкој вежби „Чувари мира 2025” у Хебеју, све су то потези који убрзавају модернизацију и сигнализирају диверсификоване изворе снабдевања (Tiwari 2025). Још важније, део кинеских понуда долази са мање политичке условљености, што је за владу осетљиву на суверенитет и неповерљиву према спољном мешању значајан бенефит. Овај канал не само да попуњава капацитете, већ уграђује Србију у однос снабдевања са растућом великом силом која све више пројектује утицај изван непосредног окружења.

Уколико се ови токови погледају заједно, добија се асиметричан, али функционалан портфолио: Мађарска обезбеђује „институционални улаз” у НАТО и ЕУ који може да усложни консензус, Русија пружа дипломатски штит, а Кина испоручује техничко-оперативне капацитете и обуку. Нити један канал сам по себи не одговара тежини нових минилатералних блокова, али заједно подижу цену сваком покушају маргинализације Србије и шире њен маневарски простор. То је управо дефиниција контрабаланса у условима структурне несигурности. Краткорочно, оваква архитектура даје три ефекта. Прво, сигнал спољним актерима да Србија није изолована, већ повезана са партнерима који могу блокирати, ублажити или одложити мере усмерене против ње. Друго, наратив за унутрашњу политику којим држава демонстрира да поседује алтернативе западним добављачима и да може да убрза опремање без политичких условљавања, што повећава кредибилитет власти у очима домаће јавности. Треће, померање преговарачке позиције, Будимпешта унутар НАТО и ЕУ, Москва у СБ УН, а Пекинг у технолошком и финансијском домену, заједно стварају мрежу полуга која компликује једностране притиске. Ипак, постоје лимити. Руски канал је снажан у симболици и институционалном вету, али ограничен у материјалној помоћи услед глобалног контекста након 2022. године. Мађарски канал зависи од унутрашње политике ЕУ и способности Будимпеште да издржи притиске. Кинески канал носи стратешке репутационе ризике и потенцијалне санкционе импликације у појединим сегментима технологије. Зато се тежи диверсификацији и одржавању неформалне флексибилности, да би се минимизирала изложеност, а задржала оперативна корист.

Сумирано, српски одговор није конструисање контра-блока, већ склапање функционалне мреже. Мађарска као унутрашњи клин у западном консензусу, Русија као спољни дипломатски штит, и Кина као извор капацитета и технологије. У збиру, та мрежа не укида утицај нових минилатералних аранжмана суседа, али подешава равнотежу тако да било која одлука против Београда носи већи трошак и више неизвесности. Управо то је смисао контрабалансирања једне средње или мање државе у окружењу које је истовремено институционализовано и компетитивно.

ЗАКЉУЧАК

Полазиште овог рада било је једноставно питање: ако су НАТО и ЕУ већ обезбедили оквире колективне одбране, зашто су 2025. настали нови минилатерални савези? Одговор који пружа офанзивни реализам је да анархија, неизвесност и рационална брига за опстанак подстичу државе да траже ужа, ефикаснија и боље контролисана решења онда када шире институције делују споро или неодређено. Теоријска анализа потврђује три тезе. Прво, реализам остаје најпоузданији оквир за објашњење понашања држава у регионалној безбедности, те је логика страха и самопомоћи видљива и у густо институционализованом окружењу. Друго, улога институција је ограничена, оне обликују језик и процедуре, док материјална моћ и перцепција претње обликују стварни распоред понашања. Треће, минилатерализам функционише као оперативни канал унутар постојећих савеза, где сужени формати смањују време између процене ризика и одговора, без напуштања ширег оквира. Другим речима, тамо где постоји несигурност, институције могу уредити реторику, али моћ остаје та која уређује стварност.

Емпиријски посматрано декларације из Тиране и Загреба нису изузетак већ секвенца. Тирана је артикулисала сарадњу, интероперабилност, политичку подршку Косову уз необавезујући карактер, док се Загреб надовезао. Заједно, оне скраћују пут од процене ризика до координације ресурса и стављају нагласак на оне области у којима НАТО и ЕУ имају најочљивије процедуралне проблеме, као што су кашњења набавке и кризно планирање. Српски одговор илуструје трагичну логику моћи. Осећај окружености подстицао је асиметричан контрабаланс кроз више нивоа. Мађарску као унутрашњи клин у западном консензусу, Русију као дипломатски штит са снагом вета и Кину која доноси брже испоручиве капацитете и обуку. Ниједан ток сам по себи не поништава ефекте суседних аранжмана, али у збиру подижу цену свему што би Србију гурало ка регионалној маргини.

Коначно, ови развоји наглашавају трагику у међународној политици. Ниједан од актера 2025. године можда не жели сукоб, али њихова понашања неминовно стварају нове линије раздвајања. Што се више Србија наоружава и ослања на Русију и Кину, тиме се више њени суседи интегришу унутар НАТО оквира. Што више Албанија, Хрватска, Словенија и Косово координишу, то Србија јаче

перципира окружење и удвостручује напоре на контрабалансирању. Сваки корак који има за циљ да повећа безбедност производи нове несигурности за другу страну. То је суштина безбедносне дилеме и разлог због којег офанзивни реализам и даље пружа најјаснију призму за разумевање балканске политике.

Сумирано, Балкан 2025. не потврђује слабост институција већ њихове границе. Када се пракса приближи тим границама, државе прибегавају компактним, функционалним аранжманима који умањују ризик сада, а не сутра. Ту, у зони између реторике и моћи, минилатерализам постаје главни инструмент управљања несигурношћу.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Albania, Croatia, and Kosova. *Joint Declaration following the Meeting between the Minister of Defence of the Republic of Albania, the Deputy Prime Minister and Minister of Defence of the Republic of Croatia, and the Minister of Defence of the Republic of Kosova*, held in Tirana, Albania, on 18 March 2025. Tirana, 18. март 2025.
- Antić, Stefan. 2025. "Is Russian 'Malign' Influence in Serbia a Myth? — The Realities of Belgrade's Engagement with Moscow." *Horizons* 29 (Winter).
- Balkan Insight*. 2025. "Serbia Angered by Defence Pact Linking Croatia, Albania and Kosovo." 20. март 2025. Приступило 3. октобра 2025. <https://balkaninsight.com/2025/03/20/serbia-angered-by-defence-pact-linking-croatia-albania-and-kosovo/>
- Dayton Agreement. 1995. *General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, Annex I-B, Agreement on Regional Stabilization, Article IV*. Paris.
- Djokić, Katarina. *Subregional Arms Control and Conflict Prevention in the Western Balkans. EU Non-Proliferation and Disarmament Papers*, No. 93. Brussels: EU Non-Proliferation and Disarmament Consortium, јануар 2025.
- Heiduk, Felix, and Thomas Wilkins. 2024. "Minilateralism and Pathways to Institutional Progression: Alliance Formation or Cooperative Security Governance?" *Australian Journal of International Affairs* 78 (6): 808–827. <https://doi.org/10.1080/10357718.2024.2416566>
- Jervis, Robert. 1978. "Cooperation under the Security Dilemma." *World Politics* 30 (2): 167–214.

- Jervis, Robert. 2017. *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keohane, Robert O. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keohane, Robert O., and Joseph S. Nye. 2012. *Power and Interdependence*. Boston: Longman.
- Kissinger, Henry. 1994. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Lambert-Deslandes, Émile. 2022. "Balancing, Bandwagoning and Power Maximization: NATO Enlargement Through the Lens of Offensive Realism." *Journal of Military and Strategic Studies* 22 (1): 176–201.
- Mearsheimer, John J. 2005. "An Offensive Realist between Geopolitics and Power." *Journal of International Relations and Development* 8(4): 381–408.
- Mearsheimer, John J. 2014. *The Tragedy of Great Power Politics*. Updated ed. New York: W. W. Norton & Company.
- MORH. 2025. „Anušić: Hrvatska i Slovenija otvorile novo poglavlje odnosa.” Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, 2025. Приступило 29. септембра 2025. <https://www.morh.hr/anusic-hrvatska-i-slovenija-otvorile-novo-poglavljje-odnosa/>
- NATO. 1949. *The North Atlantic Treaty*. Washington, DC: North Atlantic Treaty Organization.
- Slovenia Ministry of Foreign and European Affairs. 2024. *Foreign Policy Strategy of the Republic of Slovenia: Inclusion, Responsibility, Security, Solidarity, Knowledge*. Ljubljana: Ministry of Foreign and European Affairs of the Republic of Slovenia.
- Tiwari, Sakshi. 2025. "French Rafales, Chinese Missiles & Israeli Drones Shine As Serbia Flaunts Largest Spectacle of Military Power." *EurAsian Times*, 24. септембар 2025. Приступило 3. октобра 2025. <https://www.eurasiantimes.com/french-rafales-chinese-missiles-israeli-drones/>
- Walt, Stephen M. 1987. *The Origins of Alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Zweers, Wouter, Jérôme de Ryck, and Barbora Šliogerytė. 2025. *Security and Stability Scenarios for the Western Balkans: Are the EU, NATO and the Netherlands Prepared?* Clingendael Report. The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.

Aleksandar Đekić**Independent researcher*

OFFENSIVE REALISM AND MINILATERALISM IN THE BALKANS

Resume

This paper analyses the emergence of new minilateral defence arrangements in the Balkans, focusing on the Tirana and Zagreb Declarations of 2025. Although these initiatives are formally aligned with NATO and EU frameworks and rhetoric, they essentially represent strategic balancing efforts among small states reacting to the perceived shift in regional power and the growing influence of Serbia and its external partners. The study applies the theoretical framework of offensive realism, contrasting it with liberal institutionalism, to explain why states seek narrower, faster, and more controllable security formats even within existing alliances.

The analysis demonstrates that minilateralism functions as an operational mechanism within broader institutional structures rather than an alternative to them. In an environment of persistent uncertainty, states turn to selective cooperation formats that enable rapid decision-making, interoperability, and industrial coordination when multilateral institutions appear too slow or ambiguous. The Tirana Declaration, which links Albania, Croatia, and Kosovo, and the Zagreb Declaration, connecting Croatia and Slovenia, reveal a layered response aimed at consolidating capabilities and signalling cohesion under the guise of Euro-Atlantic solidarity. Parallel to this, Serbia's asymmetric counterbalancing strategy, anchored in defence-industrial cooperation with Hungary, political and symbolic coordination with Russia, and technological and training partnerships with China, illustrates how a non-aligned actor adapts to regional consolidation efforts without directly opposing major institutions.

* E-mail address: aleksandar.djekic96@gmail.com, ORCID: 0009-0003-4137-309X.

** Овај рад је примљен 20. октобра 2025. године, а прихваћен на састанку Редакције 6. новембра 2025. године.

The findings confirm three major propositions. First, offensive realism remains a reliable explanatory framework for state behaviour even within heavily institutionalised environments. Second, institutions primarily shape rhetoric and procedural legitimacy but not the actual distribution of power. Third, unilateralism has become an intermediate channel that shortens the time between threat perception and coordinated response. The research concludes that institutions can organise discourse. Still, power continues to manage reality, and the persistence of uncertainty inevitably drives states toward new, flexible, and interest-driven security configurations.

Keywords: offensive realism, unilateralism, Balkan security, Serbia, NATO.